

Sociaal en Cultureel Planbureau

Sociaal en Cultureel Planbureau – Werkprogramma 2014

Bezoekadres:
Rijnstraat 50
2515 XP Den Haag
T 070 340 70 00
www.scp.nl

Inlichtingen bij
dr. R.V. Bijl
r.bijl@scp.nl
T 070 340 7141

Inhoudsopgave

DEEL 1	
INLEIDING TOT HET WERKPROGRAMMA	3
DEEL 2	
OVERZICHT VAN DE ONDERZOEKSPROJECTEN	14
1	Zorg, Emancipatie en Tijdsbesteding 15
2	Arbeid en Publieke Voorzieningen 19
3	Participatie, Cultuur en Leefomgeving 24
4	Onderwijs, Minderheden en Methodologie 28

DEEL 1
INLEIDING TOT HET WERKPROGRAMMA 2014

1. Inleiding

Koers en visie van het SCP

Het Werkprogramma 2014 van het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) schetst de inhoudelijke koers van het SCP-onderzoek voor het komend jaar, met een doorkijk naar de jaren daarna. Centraal staat steeds de leefsituatie van burgers in Nederland en wat op het dagelijks leven van mensen van invloed is. De verbindingen tussen werk, gezondheid, opleiding en veiligheid, zijn daarbij in toenemende mate van belang. Het SCP werkt over de domeinen heen en is in staat een integraal perspectief op de leefsituatie van burgers in Nederland te presenteren. Het sociale en culturele domein is onderhevig aan veranderingen. De definitie van welbevinden verschuift. Dit werkprogramma speelt daarop in, duidt de trends, werpt de relevante vragen op en vormt daarmee de basis voor een discussie in 2014 over de toekomstige positie van het SCP.

Het SCP voegt aan alle inzichten over het welbevinden van burgers toe wat mensen daadwerkelijk ervaren in termen van welbevinden en kwaliteit van leven, alsmede hoe dat keuzes en gedrag in het maatschappelijk leven beïnvloedt. De beleving en 'gevoelstemperatuur' van burgers hebben veel invloed op de economie, de samenleving en de (mogelijke) effecten van beleid.

Dit werkprogramma bestaat uit 2 delen. In dit eerste deel is de hoofdlijn van het SCP-onderzoek programmatisch uiteengezet, zowel inhoudelijk als in werkwijze en methodologische verantwoording. In het tweede deel is een overzicht te vinden van de concrete onderzoeksprojecten en aandachtspunten. Steeds is aangegeven met wie het SCP samenwerkt en vanuit welke rol in de kennisketen dat gebeurt. De projecten in dit werkprogramma zijn afgesproken met de daarbij aangegeven departementen of worden in 2014 ter hand genomen. Sommige projecten (vaak monitors) lopen door uit voorgaande jaren. Onderzoek dat nog in een pril stadium van het verkennen van mogelijkheden verkeert, is buiten beschouwing gelaten en wordt getoetst aan de in dit werkprogramma geschetste kaders.

Instellingsbesluit 1973 en Aanwijzingen 2012

Het SCP verricht - gevraagd en ongevraagd - sociaal-wetenschappelijk onderzoek dat relevant is voor en ten dienste staat van het Kabinet, de Eerste en Tweede Kamer, de ministeries en andere overheden. Het SCP heeft als ambitie dé organisatie te zijn voor beleidsrelevante, wetenschappelijk gefundeerde analyses op het sociale en culturele terrein. Volgens het instellingsbesluit uit 1973 en de Aanwijzingen op de Planbureaus uit 2012 heeft het SCP dan ook tot taak:

- Wetenschappelijke verkenningen te verrichten met het doel te komen tot een samenhangende beschrijving van de situatie van het sociaal en cultureel welzijn in Nederland en van de op dit gebied te verwachten ontwikkelingen.
- Bij te dragen aan een verantwoorde keuze van beleidsdoelen, naast het aangeven van voor- en nadelen van de verschillende wegen om deze beleidsdoelen te bereiken.
- Informatie te verwerven met betrekking tot de uitvoering van interdepartementaal beleid op het gebied van sociaal en cultureel welzijn, teneinde de evaluatie van deze uitvoering mogelijk te maken.

2. De planbureaufunctie in het sociale en culturele domein: inhoud en koers

2.1 Welbevinden, leefsituatie en kwaliteit van leven

Het SCP heeft een lange traditie van onderzoek naar de leefsituatie het keuzegedrag van de Nederlandse bevolking en de betekenis daarvan voor de kwaliteit van leven. De rapportages zijn veelal ontwikkeld in samenspraak met de betrokken departementen. Blijkens de reacties van het kabinet, de Tweede Kamer, de departementen en maatschappelijke organisaties voorzien zij in belangrijke mate in de behoefte aan integrale (overzichts)informatie over de leefsituatie en het voorzieningengebruik van de Nederlandse bevolking en allerlei specifieke bevolkingscategorieën. De leefsituatie van kwetsbare groepen krijgt daarbij specifieke aandacht, omdat zich daar – zoals ook uit de Sociale Staat van Nederland 2013 bleek – achterstanden en verschillen met andere bevolkingsgroepen stapelen.

Het SCP duidt de trends op het gebied van onder meer onderwijs, inkomen, gezondheid, arbeidssituatie, woonomstandigheden, veiligheid en tijdsbesteding, evenals hun betekenis voor de keuzes en gedragingen van burgers. We verzamelen kerngegevens over hoe dit uitwerkt op de leefsituatie, veelal via het instrument van de monitor. We kijken ook achteruit met evaluaties van overheidsbeleid en vooruit in scenario's van mogelijk keuzegedrag. We zetten op die manieren op een onafhankelijke wijze de feiten rond het sociaal en cultureel welzijn in Nederland op een rij.

2.2 Integrale benadering van behoeften en voorzieningen

De definities van welzijn en welbevinden verschuiven. Zorg, onderwijs, wonen en werk raken meer met elkaar verbonden. Dat noopt tot een meer integrale benadering van de behoeften en het welbevinden van burgers. Het SCP duidt de trends die hierop van invloed zijn en helpt ze te begrijpen. Om vanuit een meer integrale benadering naar behoeften en voorzieningen in het sociale domein, en naar hun consequenties voor de leefsituatie van burgers te kijken zijn de volgende speerpunten in het onderzoek de komende tijd van belang.

Verbindingen tussen volksgezondheid, zorg, wonen, scholing, mobiliteit, veiligheid en arbeid

De verbindingen tussen bijvoorbeeld arbeid en zorg, wonen en gezondheid, bewegen en mobiliteit, inkomen en opleiding zijn steeds belangrijker geworden om goed zicht te krijgen op de leefsituatie en de participatiemogelijkheden van mensen. Klassieke onderscheiden, zoals de hoogte van het inkomen of het opleidingsniveau, zijn onverminderd belangrijk maar staan steeds minder op zichzelf om dat te kunnen doen. Het ontwikkelen van een meer integraal perspectief op de leefsituatie, en van bijpassende indicatoren, staat in 2014 op de agenda ten behoeve van de ontwikkeling van een integrale monitor voor het sociale domein.

In overleg met de verschillende departementen zal er ook in onderzoeksprojecten de komende tijd specifieke aandacht zijn voor de onderwijsarbeidsmarkt, het

passend onderwijs, de positie van arbeidsgehandicapten, de verbindingen tussen informele zorg en arbeid en de invulling van het welzijnsbegrip onder ouderen. Een ontwikkeling zoals de digitalisering dient hierbij nauwgezet te worden gevolgd, zowel in de betekenis voor burgers en de keuzes die zij (kunnen) maken, als in de dienstverlening door professionals (zoals leraren, zorgprofessionals en welzijnswerkers) en overheden.

Kwaliteit van de arbeid

Het SCP heeft een lange traditie in het volgen van de trends op de arbeidsmarkt. Via de arbeidspanels volgen we zowel de vraagzijde als aanbodzijde van de arbeidsmarkt. Flexibilisering van de arbeid (tijdelijke contracten, toename aantal ZZP-ers) beïnvloedt ook de beleefde kwaliteit van de arbeid en heeft gevolgen voor de arbeidsmarktverhoudingen. We volgen de betekenis hiervan, net als van de toename van arbeidsparticipatie van ouderen en vrouwen, de 'verkleuring' van de arbeidsmarkt, nieuwe combinaties van arbeid en zorg en het toegenomen aantal tweeverdieners. Kortom, het samenkomen van demografische, maatschappelijke en economische ontwikkelingen op de arbeidsmarkt leidt tot inzichten over de beleefde kwaliteit van arbeid en toekomstige arbeidsmarktverhoudingen.

Cumulatie van sociale, inkomens- en gezondheidsproblemen

In de Sociale Staat van Nederland 2013 wordt duidelijk dat in een aantal groepen burgers de kwetsbaarheden zich stapelen (in termen van arbeidskansen, zorgbehoeften, gezondheidsachterstanden, inkomensverlies, opleidingsmogelijkheden etc). Deze cumulatie van problemen heeft gevolgen voor de daadwerkelijke en beleefde leefsituatie van mensen. De betekenis daarvan voor participatie in de samenleving (ook op de arbeidsmarkt) komt in het SCP onderzoek aan de orde. Voorbeelden zijn het onderzoek naar de positie van mensen met beperkingen en van mantelzorgers, evenals de leefsituatie en participatiekansen voor niet Westerse allochtonen en Midden en Oost Europese Arbeidsmigranten (MOE-landers).

Onderzoek naar de cumulatie van maatschappelijke vraagstukken gebeurt niet alleen in de monitoring, maar ook in het Sociaal en Cultureel Rapport 2014, evenals in samenwerking met de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid rond het duiden van nieuwe scheidslijnen in de samenleving (zie verder). De samenwerking met het RIVM rond de Volksgezondheid Toekomst Verkenningen (VTV) biedt ook veel inzichten in de cumulatie van problemen in de leefsituatie. Deze samenwerking willen we intensiveren.

Het belang van gebiedsentiteiten

Het is daarbij van belang om vaker en sterker te redeneren vanuit zogenaamde gebiedsentiteiten (wijk/ buurt/ regio), met name omdat het samenkomen van kernfactoren in het sociale domein veelal daar gebeurt en omdat vraagstukken daar cumuleren. Met het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) zal het SCP onderzoek gaan doen naar de cumulatie van ruimtelijke en sociale vraagstukken. In hoeverre er samenhang bestaat tussen krimp, vergrijzing, werkloosheid en problemen op de woningmarkt en in gezondheid staat daarbij centraal. Het inzicht hierin stelt in staat om handelingsperspectieven te ontwikkelen voor het Rijk en de regio's waar de problemen zich stapelen. De leefsituatie index biedt hier mogelijkheden, en met de VNG en King is het gesprek gestart over de aansluiting bij de lokale kennisinfrastructuur (zie 'samenwerking in de kennisketen').

Verbinding met Europese en mondiale trends

Steeds nadrukkelijker komt ook de vraag naar voren hoe de maatschappelijke en economische vraagstukken zich – ook Europees en mondiaal bezien - tot elkaar verhouden en hoe duurzaam de oplossingen zijn die in overheidsbeleid worden aangedragen. Dat gaat ook over de grenzen van economische groei en de invulling van kwaliteit van leven. Globalisering, digitalisering, klimaatverandering en bijvoorbeeld individualisering beïnvloeden immers de leefsituatie, maar ook de keuzes die mensen kunnen maken in het economisch en maatschappelijk leven (o.a. in tijdsbesteding, opleiding en arbeid).

Samen met het Centraal Planbureau (CPB) en het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) verkent het SCP de mogelijkheden om tussen verkiezingen door een meer integraal beeld te schetsen van financiële, ruimtelijke en sociale trends, hun verbinding met Europese en mondiale ontwikkelingen, en hun betekenis voor beleid. Dat is voor een integrale benadering van het welzijn en welbevinden een belangrijke schakel. Samen met het CPB, het PBL en het CBS heeft het SCP inmiddels ook twee keer de Monitor Duurzaam Nederland opgesteld.

2.3 Verzorgingsstaat in transitie: de participatiesamenleving

De toekomstige invulling van de monitor- en evaluatiefunctie is nauw verbonden met de herijking van de systeemverantwoordelijkheid van het Rijk in het sociale domein. Afstemming daarvan met wat lokaal en Europees gebeurt is daarbij een vanzelfsprekende voorwaarde. In het huidige tijdsgewricht spelen namelijk twee majeure bewegingen in de samenleving een grote rol, die gevolgen hebben voor de leefsituatie van burgers en voor de rol van de Rijksoverheid.

Eigen verantwoordelijkheid, zelfredzaamheid en participatie

In de eerste plaats wordt een groter beroep gedaan op de eigen verantwoordelijkheid en de zelfredzaamheid van burgers en verschuiven er meer verantwoordelijkheden voor het maatschappelijk welbevinden naar het lokaal bestuur en naar maatschappelijke organisaties. We nemen die trend al langer waar, zo liet o.a. het Sociaal en Cultureel Rapport 2012 ('Een beroep op de burger') zien; maar de veranderingen gaan snel. Het volgen van de transitie in de verzorgingsstaat en hun betekenis voor de leefsituatie van burgers is in het werkprogramma van het SCP terug te zien.

Decentralisaties in het sociale domein

De werkvelden van het SCP kennen steeds meer een regionale en lokale component als gevolg van decentralisaties van beleid en door de introductie van marktwerking in onderdelen van het sociale domein. De verhouding tussen burger en bestuur verandert. Het SCP onderhoudt daarom ook veel contacten met het lokaal bestuur en is onderdeel van een voor hen relevante kennisinfrastructuur, zowel bij de begeleiding van de opzet en het verloop van onderzoeksprojecten, als in samenwerking en programmering. De decentralisaties in onder meer jeugdzorg, de ouderenzorg en op het terrein van arbeidsgehandicapten beogen een meer integrale benadering van behoeften van mensen en van daarbij passende voorzieningen. Het SCP toetst de aannames onder dit beleid en volgt de effecten op het welbevinden. Dit levert inzichten op over de verschijningsvormen en betekenis van zelfredzaamheid en participatie. We toetsen de aannames onder het beleid en volgen het in de praktijk.

Identiteit en lotsverbondenheid in regionalisering en internationalisering

In de tweede plaats bepalen Europese of zelfs mondiale ontwikkelingen in toenemende mate de sociale en culturele situatie ('de leefsituatie') in Nederland. Het gaat daarbij vooral om de relatie tussen verzorgingsstaat en nationaliteit, het gevoel van nationale lotsverbondenheid en het gevoel dat men al dan geen grip op de persoonlijke en gemeenschappelijke toekomst heeft. Houdingen tegenover de politiek en maatschappelijke kwesties en de publieke opinie beïnvloeden de stemming in het land over de prioriteit die sociale voorzieningen volgens burgers zouden moeten krijgen, en over kwaliteit van leven in onze moderne samenleving en vormen een belangrijke graadmeter.

De deelname van het SCP in Europees onderzoek en het aanhaken bij internationale onderzoekagenda's van onder meer de OECD is cruciaal om deze sociaal-culturele trends in Nederland beter te begrijpen en de veranderingen in de verzorgingsstaat beter te kunnen duiden. Het SCP volgt dus de lokalisering en regionalisering (decentralisaties), maar ook de internationalisering in en van onze samenleving, met het oog op de betekenis voor de voorzieningen in de verzorgingsstaat en de leefsituatie van burgers.

Monitoring en evaluatie van transitie

Het SCP heeft een aantal onderzoeksinstrumenten om deze ontwikkelingen in zowel de behoeften van burgers als in het aanbod van voorzieningen en de opvattingen van burgers daarbij te volgen. Enerzijds is dat de monitor, anderzijds het instrument van de evaluatie van beleid of wetgeving. In 2014 verkennen we ook het meer 'vooruit te kijken' waar het om de (mogelijk) gedragseffecten in termen van gezondheid en participatie. Voor een verzorgingsstaat in transitie en bij de onderbouwing van beleid daarbij is het inzicht in de mogelijke gedragsperspectieven en -alternatieven van burgers van waarde voor beleidsmakers en de politiek.

2.4 Hoe Nederland zich voelt en gedraagt

Deze ontwikkelingen beïnvloeden het vertrouwen van burgers in elkaar, de politiek en de economie. In 2013 zagen we de financiële en sociale onzekerheid toenemen, evenals het onbehagen over degenen die besluiten moeten nemen (instituties zoals het parlement, de regering, de rechtspraak). Ook in 2014 zal het SCP per kwartaal weer rapporteren over de uitkomsten van het in 2008 in opdracht van het Ministerie van AZ gestarte onderzoek naar zorgen en maatschappelijke kwesties die leven in de bevolking en die van belang zijn voor de politiek (Continu Onderzoek Burgerperspectieven). Daarbij komen onbehagen, collectief (zelf)vertrouwen en normatieve oriëntaties op de toekomst aan de orde.

Uiteraard wordt door het SCP behalve de Nederlandse data ook intensief gebruik gemaakt van door internationale organisaties verzamelde gegevens (OESO, Eurobarometer, Eurostat, European Social Survey). Het SCP maakt deel uit van het Core Scientific Team van het *European Social Survey*, waarin meer dan dertig landen participeren. Het ESS maakt op veel terreinen een vergelijking tussen landen mogelijk op het gebied van attitudes en opvattingen, zoals op het gebied van veiligheid, politiek vertrouwen, sociale cohesie en sociale zekerheid.

Het inzicht in de mate waarin burgers tevreden zijn over hun leven en leefsituatie, en de trends in opvattingen, waarden en normen die daarachter schuilgaan, levert waardevolle informatie op voor beleid en politiek bij de ontwikkeling van

handelingsperspectieven. Dat geldt zeker voor het inzicht in de kansen op participatie van bepaalde groepen burgers, bijvoorbeeld door het in kaart brengen van de arbeidsmarktpositie en leefsituatie van migranten, de ontwikkelingen in leefsituatie van ouderen versus jongeren, en het effect van beeldvorming hierover op het welbevinden, bijvoorbeeld in termen van ervaren discriminatie en (on)ogelijkheden tot participatie. Ook in 2014 continueert het SCP het onderzoek naar deze trends.

Dit levert relevante inzichten op voor het inschatten van gedrag(sopties) van burgers in reactie op beleid, of van het maatschappelijk draagvlak voor beleid. Het SCP draagt in dat licht ook bij aan de ontwikkeling van de zogenaamde BIT-teams (Behavioural Insight Teams) op het terrein van het Ministerie van IenM. Op het terrein van het ministerie van SZW zijn we voornemens onderzoek te verrichten naar onder meer het draagvlak voor pensioenbeleid en de opvattingen van burgers over het ouder worden en mobiliteit op de arbeidsmarkt.

3. Werkwijze: wetenschappelijk verantwoord en beleidsrelevant

3.1 Monitoring, evaluatie en duiding van trends

Om deze trends op een nieuwe wijze te kunnen volgen verkennen we met de departementen de mogelijkheden tot een meerjarige en meer integrale monitoring in en van het sociaal domein. Er zijn op de genoemde terreinen reeds meerjarige afspraken met departementen en het CBS over de opstelling van bijvoorbeeld de Monitor Sociale Staat van het Platteland, de Emancipatiemonitor, het Armoedesignalement, de PGB-monitor, het Integratierapport Minderheden, de Homo-emancipatiemonitor en de Rapportage Sport. Meerjarige afspraken zijn er ook over de wetsevaluatie van de Wmo en de Langdurende Zorg.

De inzichten hieruit worden ook gebruikt om het *Sociaal en Cultureel Rapport 2014* (SCR) op te stellen. Voorafgaand aan dit tweejaarlijkse SCR zal samen met de WRR een verkenning worden gepubliceerd rond het onderwerp 'nieuwe scheidslijnen' in de samenleving. Welke scheidslijnen versterken zich of zwakken af (bijvoorbeeld rond inkomen, gezondheid, opleiding en participatie) en welke betekenis heeft dat op langere termijn voor de samenleving? Het SCR 2014 zal duiding geven aan actuele vraagstukken die daarmee samenhangen, zoals de betekenis van het grotere beroep op zelfredzaamheid voor kwetsbare burgers. De meerwaarde van de monitoring activiteiten van het SCP is het zicht op de trends en het bieden van inzicht in het verhaal van de burgers 'achter de cijfers'.

3.2 Borging van wetenschappelijke kwaliteit

Om de voornoemde analyses te kunnen presenteren en versterken is de borging van de wetenschappelijke kwaliteit van ons werk cruciaal. Dat doen we op verschillende manieren.

Interdisciplinair onderzoek

Kenmerkend voor het werk van het SCP zijn de interdisciplinaire benadering (sociologisch, economisch, bestuurskundig en econometrisch) en het hanteren van een microperspectief op de leefsituatie van burgers. Het uitgangspunt is dat

burgers niet alleen reageren op financiële prikkels. Hun gedrag komt ook voort uit sociale en culturele motieven en wordt mede bepaald door informatietekorten en restricties die samenhangen met institutionele arrangementen (wetten, regelingen, uitvoeringsorganisaties).

Combineren en verantwoorden van kwantitatief en kwalitatief onderzoek

Hiertoe wordt veel kwantitatief onderzoek verricht, maar dit wordt regelmatig gecombineerd met kwalitatieve benaderingen (expertmeetings, focusgroepen, interviews) om het inzicht 'achter de cijfers' te vergroten. Het SCP heeft een systeem van kwaliteitsborging, waarbij continu de wetenschappelijke kwaliteit geborgd en de onderzoeksverantwoording bewaakt worden. Daarbij wordt onder meer gewerkt met leescommissies, het inschakelen van externe deskundigen (uit de wetenschap en de praktijk) en het verwerken van nieuwe inzichten op methodologisch terrein. Zo is in 2013 de waarde onderzocht van het werken met smartphones in wetenschappelijk onderzoek naar de leefsituatie van burgers (*Using smartphones in survey research: a multifunctional tool*).

Daarnaast zijn er sterke verbindingen tussen de onderzoekers van het SCP, alle Nederlandse universiteit en veel buitenlandse universiteiten en wetenschappelijke instituten. De SCP onderzoekers zijn overwegend gepromoveerd of daarmee bezig en verbinden hun wetenschappelijke werk - via continu contacten met de beleidsdepartementen - met actuele en beleidsrelevante vraagstukken.

Valorisatie en productvariatie

In het belang van de 'landing' en het gebruik van de verzamelde kennis en inzichten onderhoudt het SCP veel contacten met de departementen en maatschappelijke organisaties. Na de publicatie van een onderzoek houden we lezingen, presenteren we onderzoek en wisselen we kennis met de departementen uit. Regelmatig worden daartoe symposia en conferenties georganiseerd, ook in het komend jaar, onder meer over het onderzoek naar de leefsituatie in (achterstands)wijken. Daarbij zal in 2014 vaker worden gewerkt met nieuwe presentatietechnieken, infographics en variatie in producten die aansluiten bij de behoeften in de wereld van beleid en politiek.

De directeur SCP adviseert daarnaast over beleidsvoornemens in de Raad voor Werk, Inkomen, Zorg en Onderwijs (RWIZO) en de Raad voor Economische Zaken, Infrastructuur en Milieu (REZIM), alsmede in het ambtelijk voorportaal van de onderraad van de Ministerraad.

Begeleidingscommissie van start: maatschappelijke en beleidsmatige inbedding.

De in 2013 ingestelde *Begeleidingscommissie* onder voorzitterschap van Dr. Roland van der Vorst heeft een belangrijke toezichthoudende en adviserende taak. Het Begeleidingscollege adviseert over het werkprogramma. Dit college bewaakt het wetenschappelijke niveau van het werk van het SCP en de maatschappelijke relevantie hiervan. De leden zijn werkzaam in de wetenschap, bij maatschappelijke organisaties en andere overheden.

4. Positie van het SCP: samenwerking in de kennisketen

Het SCP is een spin in het web van verschillende kennisketens en onderhoudt via samenwerking en (personele) uitwisseling veel contact met andere kennisproducten en –leveranciers.

Samenwerking met het Centraal Bureau voor de Statistiek

Veel analyses van het SCP zijn gebaseerd op door het CBS verzamelde en ter beschikking gestelde gegevens. Daarnaast laat het SCP zelf enkele grote surveys uitvoeren (onder meer naar tijdsbesteding). Eind 2013 is met het CBS een raamovereenkomst gesloten die de uitwisseling van data en betrokkenheid bij elkaars onderzoek versterkt en versneld. Dit komt tegemoet aan de behoefte om tijdig en adequaat gegevens ter beschikking te krijgen. Daarbij moet worden opgemerkt dat de doorlooptijd van onderzoek altijd zal verschillen van de snelheid waarmee beleid en politiek behoefte hebben aan de resultaten hiervan.

Samenwerking met het CPB, PBL en RIVM

Het onderzoek van het SCP sluit aan bij de kennisagenda's van de departementen en de Rijksbrede Strategie-agenda. Met Kabinet en departementen is veelvuldig contact over het werkprogramma en de onderzoeken. Het SCP werkt daartoe ook samen met het Centraal Planbureau (bijvoorbeeld rond de decentralisaties) en het Planbureau voor de Leefomgeving (bijvoorbeeld in de Duurzaamheidsmonitor), evenals met (inter)nationale wetenschappelijke instellingen, zoals de universiteiten en de European Social Survey. De planbureaus zijn zoals aangegeven voornemens het ruimtelijke, financiële en sociaal culturele perspectief op gezette momenten (tussen verkiezingen) bijeen te brengen resulterend in beleidsrelevante inzichten. Met het RIVM wordt daartoe al samengewerkt in de Volksgezondheid Toekomst Verkenningen (VTV).

Universiteiten, NWO, EU en kenniskamers

Met de Nederlandse en buitenlandse universiteiten bestaan nauwe verbindingen. Daarmee borgt het SCP de wetenschappelijke kwaliteit van het werk. Er wordt samengewerkt in Europese onderzoeksprojecten en in Nederland ook in onderzoek van bijvoorbeeld NWO of ZonMw. Naast de samenwerking met academische partners is een duidelijke ordening in samenwerkingsrelaties met overige kennispartners aan te geven (zie verderop). Daarmee participeert het SCP in de verschillende kenniskamers van de departementen.

Relatie tot adviescolleges

Met de adviescolleges die tot taak hebben de regering in brede zin over het sociale domein te adviseren, met name de WRR, de RMO/RVZ, de Raad voor Cultuur en de ROB, worden inzichten uitgewisseld. De Directeur SCP is (net als de directeur CPB en de directeur PBL) adviserend lid van de WRR. De leden van de RMO maken deel uit van de Begeleidingscommissie van het SCP. De uitwisseling van kennis die voortkomt uit het SCP onderzoek is relevant voor de adviesvragen die de colleges stellen en uitwerken. De nieuw op te richten RVZ/RMO is daarin een belangrijke toekomstige samenwerkingspartner.

Relatie met het toegepast en implementatieonderzoek

Met instituten als Nivel, Trimbos, Verweij Jonker, Vilans, Movisie, de Boekmanstichting en het Mulier Instituut werken we samen op het grensvlak van onderzoek, beleid en implementatie. Het SCP concentreert zich in de

samenwerkingsrelaties primair op het op onafhankelijke en wetenschappelijke wijze monitoren en duiden van maatschappelijke trends, waar anderen zich richten op beleidsadvisering of implementatie(onderzoek). Daarmee brengen we inzichten uit de kennisontwikkeling, het kennisgebruik en de valorisatie samen, bijvoorbeeld rond onderwerpen zoals de Wmo (bijvoorbeeld mantelzorg), de Langdurende Zorg, de sport- en cultuurparticipatie.

5. Werken voor beleid, politiek en samenleving

Ruimte voor de actuele én voor de niet gestelde vragen

Het SCP heeft frequent en nauw overleg met de departementen over hun informatie- en onderzoeksbehoeften. De totstandkoming van het werkprogramma wordt daartoe herijkt. Veel van de door het SCP in 2014 uit te voeren onderzoeksprojecten vloeien voort uit eerder met de departementen gemaakte afspraken. Mochten zich actuele vraagstukken voordoen, dan zal de (beperkte) vrije ruimte in goed overleg worden ingevuld. Zo werd in 2013 onderzoek verricht naar het te verwachten gedrag van scholieren, studenten en ouders bij de introductie van het sociaal leenstelsel in het hoger onderwijs en naar de effecten van de hervorming van de kindregelingen op armoede en sociale uitsluiting. Ook in 2014 zal het SCP het voorliggende werkprogramma continu actualiseren als er vragen vanuit de regering of het parlement komen.

Naast de regering hebben de Eerste en Tweede Kamer direct toegang tot het SCP en de mogelijkheid om onderzoeksvragen te stellen. Bewaakt zal worden dat het planbureau ruimte houdt om ook de vragen te stellen die niet gesteld worden, maar die wel relevant zijn voor het sociaal en cultureel welbevinden in Nederland.

Variatie in kennisbehoeften en -producten

We proberen in te spelen op de kennisbehoefte in beleid, politiek en samenleving. We doen dat met verschillende onderzoeksproducten, van gedrukte rapporten tot factsheets en e-publicaties. In 2014 wordt daarmee verder gevarieerd, onder meer door het gebruikmaken van de mogelijkheden die infographics en de smartphone bieden. Dat voorziet in een behoefte van zowel het beleid, als de politiek en de samenleving.

6. Ten slotte

De kracht van een Sociaal en Cultureel Planbureau dat onafhankelijk en wetenschappelijk verantwoord, maar tegelijkertijd beleidsrelevant te werk gaat, zit in hoge mate in het volgen van de meerjarige sociale en culturele trends die aan beleid voorafgaan, of waarop beleid en politiek een antwoord zoeken. Met het volgen van de trends in de samenleving, evenals hoe de mensen in Nederland zich daarbij voelen, levert het SCP zo een bijdrage aan de onderbouwing en rationalisering van beleid. In het voorgaande is de bijpassende visie op en koers van het SCP voor de komende periode op hoofdlijnen verwoord.

Bij de start van dit nieuwe werkprogramma past een woord van dank en waardering aan prof.dr. Paul Schnabel die in mei 2013 afscheid nam. Hij leidde jarenlang het SCP op herkenbare en authentieke wijze, altijd met het vizier op de leefsituatie en het welbevinden van de burgers in Nederland.

Prof. dr. Kim Puffers

Directeur Sociaal en Cultureel Planbureau

DEEL 2

OVERZICHT VAN ONDERZOEKSPROJECTEN

1 Zorg, Emancipatie, Tijdsbesteding (ZET)

De sector Zorg, Emancipatie en Tijdsbesteding (ZET) onderzoekt het gebruik van zorg en ondersteuning door de Nederlandse bevolking en de gezondheid. Op deze terreinen is de afgelopen jaren veel in beweging en is een verschuiving zichtbaar in de verantwoordelijkheden van de verzorgingsstaat in de richting van het lokaal bestuur en in de richting van meer verantwoordelijkheid van burgers.

Zorg, participatie en emancipatie

In nieuw onderzoek naar de informele zorg wordt de draagkracht van burgers beschreven. Ook in de wetsevaluatie van de Wmo neemt de regionale en lokale component als gevolg van decentralisatie van beleid een belangrijke plaats in. Over deze onderzoeken bestaan meerjarige afspraken met het ministerie van VWS, waaronder ook de wetsevaluatie van de Wmo. Daarnaast richt deze sector zich op de leefsituatie en het welbevinden van ouderen en van mensen met een lichamelijke of psychische beperking. In het kader van het meerjarige SCP-programma voor de Directie Langdurige Zorg van VWS onderzoekt het SCP welke zorgtrajecten ouderen doorlopen en wat de psychosociale determinanten van langdurig zorggebruik zijn; daarnaast worden in 2014-2016 data verzameld om de determinanten van het gebruik van (langdurige) zorg in kaart te brengen. Ook richt deze sector zich op de ontwikkeling op het gebied van emancipatie, op de leefsituatie en participatie van de jeugd en op de behoefte aan opvoedingsondersteuning. Op verzoek van het ministerie van OCW (directie Emancipatie) zal het SCP in 2014 opnieuw een Emancipatiemonitor publiceren en evaluatieonderzoek uitvoeren naar de sociale veiligheid van homoseksuele, lesbische, biseksuele en transgender jongeren (LHBT) in het onderwijs.

Tijdsbesteding

Tevens organiseert ZET het Nederlandse tijdsbestedingsonderzoek, rapporteert daarover en voert meerjarige onderzoeksprogramma's uit op het terrein van sportdeelname (voor VWS met als meest zichtbare bijdrage de Rapportage Sport) en van mediagebruik (voor OCW in het kader van het programma Het Culturele draagvlak). Ook hier hebben onderzoekers frequent en nauw contact met de departementen over hun informatie- en onderzoeksbehoeften. Op mediaterrain is de mondiale ontwikkeling in de richting van digitalisering sterk voelbaar. Naast onderzoek naar de verschuivingen in het mediagebruik participeert het SCP in Europees onderzoek en naar de risico's van internetgebruik onder kinderen (het EU Kids online onderzoek).

DOORLOPENDE PROJECTEN

Verklaringen zorggebruik

Het SCP onderzoekt al geruime tijd het langdurig zorggebruik (AWBZ) van personen met uiteenlopende gezondheidsproblemen. In de periode 2014-2017 worden nieuwe gegevens verzameld, waarbij naast de sociaal demografische en sociaaleconomische determinanten ook wordt gekeken naar persoonskenmerken en vaardigheden om de juiste zorg te verkrijgen. Binnen dit onderzoek wordt in kaart gebracht welke zorg mensen van professionele hulp krijgen en welke van het netwerk of particuliere hulp. Ook zal ook aandacht worden geschonken aan

het gebruik van welzijns- en woonvoorzieningen (Wmo). *Opdrachtgever VWS, publicatie pas na 2015.*

Verschuivingen gebruik thuiszorg

Met dit onderzoek brengen we de recente ontwikkelingen in de (thuis)zorg voor verschillende groepen mensen in beeld en gaan we na of determinanten van het gebruik van deze zorg in de periode 2004-2011 zijn veranderd. Hierbij wordt gebruik gemaakt van een koppeling van registratie-bestanden en CBS-gezondheidsenquêtes. *Opdrachtgever VWS, publicatie in 2014.*

Zorgtrajecten van ouderen: modellering van stuurbare determinanten

In 2012/13 is in opdracht van het ministerie van VWS een beschrijvende studie verricht naar zorgtrajecten van ouderen door voorzieningen van de Zvw, Wmo, AWBZ en de informele zorg. Om naast een beschrijvend ook een verklarend/voorspellend inzicht te verkrijgen in de stuurbare en niet stuurbare determinanten van zorgtrajecten en specifiek bijvoorbeeld de instroom en uitstroom in AWBZ-zorg en gemeentelijk Wmo-diensten dient de beschikbare dataset gemodelleerd te worden. Het doel van de modellering van zorgtrajecten is het vaststellen van wel en niet stuurbare determinanten van de instroom van de AWBZ-zorg. Dit is een samenwerkingsverband met VU/LASA. *Opdrachtgever: VWS/DLZ. Publicatie: in 2014.*

Psychosociale determinanten van langdurig zorggebruik

In de periode 2011-2013 zijn in opdracht van het ministerie van VWS een verkennende studies verricht naar de psychologische aspecten van langdurig zorggebruik. Daar kwam uit naar voren dat psychosociale vaardigheden zoals autonomie, ervaren regie, gezondheidsvaardigheden, veerkracht en vastberadenheid determinanten zijn van gezondheid, welbevinden en maatschappelijke participatie. Vervolgens is onderzocht welke effecten deze determinanten hebben op het gebruik van langdurige zorg. De bevindingen zijn vertaald naar beleidsaanbevelingen over kwaliteit van leven (geluk, welbevinden) als uitkomstindicatoren. *Opdrachtgever: VWS/DLZ. Publicatie: in 2014.*

Rapportage sport

Nadat het SCP in 2003 de eerste Rapportage sport heeft opgeleverd, zal in 2014/5 voor de 5^e maal een Rapportage uit worden gebracht op verzoek van het ministerie van VWS. In samenwerking met instituten als CBS, TNO, Mulier Instituut en NOC*NSF worden de belangrijkste ontwikkelingen op het gebied van sport gerapporteerd. De nadruk zal daarbij liggen op de ontwikkelingen sinds 2000, waarbij gebruik wordt gemaakt van een aantal databestanden die nog niet eerder gepubliceerd zijn. In het werkveld van de sport (beleidsmedewerkers gemeentes, sportbonden) is er veel belangstelling voor en behoefte aan een dergelijke overkoepelende publicatie van sportcijfers.

Media: tijd

Op verzoek van het ministerie van OCW publiceert het SCP periodiek over ontwikkelingen in het mediagebruik van de Nederlandse bevolking onder de projectnaam Het culturele draagvlak. In samenwerking met de NPO en andere media-organisaties (NOM, SKO, NLO en STIR) voert het SCP hiertoe een nieuwe dataverzameling over mediagebruik uit in het najaar van 2013, wat in principe tweejaarlijks herhaald zal worden. Begin 2014 staat een gezamenlijke publicatie

met de mediapartners over de kerngegevens van dit mediaonderzoek gepland en eind 2014 voorzien we een verdiepende studie van het SCP over de omvang en samenstelling van groepen mediagebruikers in de Nederlandse bevolking. Met deze data wordt ook onderzocht voor welke media-activiteiten Nederlanders welke apparaten gebruiken en in welke mate zij verschillende apparaten of toepassingen naast elkaar gebruiken (multimediatasking). *Opdrachtgever: OCW (Culturele Draagvlak) – publicatieplanning eind 2014.*

EU Kids Online

Het SCP vertegenwoordigt Nederland binnen het driejarige Europese project *EU Kids Online III (2011-2014)* dat zich richt op de risico's van internetgebruik onder kinderen en tieners (9-16 jaar) en op maatregelen om hun internetveiligheid te vergroten, zoals via digitale vaardigheden en begeleiding door ouders. Binnen het EU Kids Online netwerk worden onderzoeksgegevens nader geanalyseerd en middels rapporten gepubliceerd. Ook wordt nauw contact onderhouden met Nederlandse stakeholders en academici over online en mobiel mediagebruik onder kinderen en beleidsaanbevelingen geformuleerd. *Projectvoorstel goedgekeurd september 2011 – project loopt af september 2014, tussentijdse publicaties in de vorm van rapporten en artikelen.*

Emancipatiemonitor 2014

Sinds 2000 brengen het SCP en CBS op verzoek van het ministerie van OCW elke twee jaar de Emancipatiemonitor uit. De monitor geeft steeds een breed overzicht van de posities van vrouwen en mannen op een aantal terreinen: onderwijs, arbeid, inkomen, combinatie arbeid en zorg, topfuncties en veiligheid. De uitkomsten worden steeds besproken in relatie tot de doelen van het emancipatiebeleid. De Emancipatiemonitor 2014 zal ook een hoofdstuk over gezondheid bevatten, en waarschijnlijk enkele korte verdiepingen binnen de hoofdstukken zelf. *Opdrachtgever: directie Emancipatie, ministerie van OCW. Publicatie: eind 2014*

Evaluatieonderzoek pilot Sociale Veiligheid LHBT

Op verzoek van het ministerie van OCW voert het Sociaal en Cultureel Planbureau een evaluatieonderzoek uit naar de pilot Sociale Veiligheid LHBT, waaraan meer dan 130 scholen in het primair, voortgezet en speciaal onderwijs tussen 2012 en 2014 aan meedoen. Doel van de pilot is de sociale veiligheid van LHBT'ers te vergroten. In het schooljaar 2012-2013 zijn gegevens verzameld, via enquêtes bij leerlingen en leerkrachten, en via interviews met directie, leerkrachten, leerlingen, ouders van leerlingen, en trainers/voorlichters. In de loop van 2014 verschijnt het rapport over de effectiviteit van deze pilot. *Opdrachtgever: OCW. Publicatie: 2014.*

Economische zelfstandigheid en de arbeidsduur van vrouwen Nederlandse vrouwen werken doorgaans in deeltijd, niet alleen als ze jonge kinderen hebben, maar ook daarvoor en erna. In dit onderzoek wordt uitgezocht waarom een hoger inkomen en economische zelfstandigheid vrouwen niet aanzet om meer uren te gaan werken. Gebruik wordt gemaakt van kwantitatieve data en interviews met 20 paren. Daarbij zijn vrouw en man apart geïnterviewd, zodat ook de visie van de man op het deeltijdwerken van zijn vrouw kan worden meegenomen.

Welbevinden van jongeren

Het SCP doet sinds 2005 in samenwerking met ASW van de Universiteit Utrecht en het Trimbos-instituut mee aan het HBSC-onderzoek (Health Behaviour in School-

aged Children). Dit is een internationale, vierjaarlijkse studie naar de leefstijl, gezondheid en het welbevinden van schoolgaande jongeren (11-16 jaar). In het najaar van 2013 vindt in Nederland een nieuwe dataverzameling plaats, waarbij net als in 2009 ook ouders (over o.a. de opvoeding) bevroegd zullen worden. Het SCP zal een bijdrage leveren aan de rapportage van HBSC 2013 (mogelijk 3 à 4 hoofdstukken). *Publicatie: 2014.*

NIEUWE PROJECTEN

In- en uitstroom in de formele kinderopvang

Jarenlang is het aandeel kinderen dat naar de formele kinderopvang gaat gestegen, maar sinds 2012 is sprake van een daling. In dit onderzoek gaan we na in hoeverre dit ligt aan een afgenomen instroom of een vergrote uitstroom, en zo ja, waar dat mee samenhangt. Daarbij kijken we onder andere naar de rol van de gestegen kosten van de opvang, maar ook naar de arbeidssituatie van de ouders. Ten tweede wordt bekeken hoe ouders die nu afzien van kinderopvang de opvang van hun kind dan hebben geregeld. Cruciale vraag daarbij is of het ten koste is gegaan van de arbeidsduur, met name van de moeder. *Opdrachtgever: SZW*
Publicatiedatum: medio 2014

Informele zorg

Het ministerie van VWS heeft aan het Sociaal en Cultureel Planbureau gevraagd om onderzoek te doen naar de informele zorg. Dit onderzoek vloeit voort uit een motie die in december 2012 door de Tweede Kamer is aangenomen. Het gaat in het nieuwe onderzoek niet alleen om het geven van een huidige stand van zaken van de informele zorg en van mantelzorgers, maar ook om de functie die de informele zorg zou kunnen spelen in de veranderingen in de langdurige zorg. Het onderzoek zal een kwalitatief en een kwantitatief deelonderzoek bevatten. Het kwalitatieve onderzoek zal in 2014 tot een publicatie leiden. *Opdrachtgever: VWS*
[onder voorbehoud!]. Publicatiedatum: 2014

2 Arbeid en Publieke Voorzieningen (APV)

Verbindingen van arbeid met publieke voorzieningen rond zorg en zekerheid

Het beleidsdebat over de collectieve regelingen staat nadrukkelijk op de maatschappelijke, politieke en beleidsagenda. De overheidsuitgaven staan onder druk, van de burger wordt meer verwacht, en belangrijke taken worden overgeheveld van het rijk naar de gemeenten. Tegelijkertijd behoudt de centrale overheid de verantwoordelijkheid voor het systeem als geheel, en is er een breed gedragen wens de welvaart en het welbevinden van de burgers in hoofdlijnen zeker te stellen. Deze spanningsverhouding is een terugkerend thema in het onderzoek en advies van de sector Arbeid en Publieke Voorzieningen (APV). De sector analyseert actuele ontwikkelingen op het terrein van werk en inkomen en in de prestaties van het geheel aan collectieve arrangementen. Hierbij staan de uitkomsten voor de burger centraal: wat merken zij van het gevoerde beleid, en hoe beoordelen zij de kwaliteit van de geleverde diensten? Ook wordt nagegaan op welke wijze de uitvoering op lokaal niveau (gemeenten, uitvoeringsinstellingen) de landelijke resultaten beïnvloedt, en of de Nederlandse regelingen beter of slechter presteren dan die van andere landen.

Kwetsbare groepen, sociale uitsluiting en mogelijkheden tot (arbeids)participatie

De sector bestrijkt arbeidsmarkt- en sociale zekerheidsontwikkelingen; veranderingen in de inkomensverdeling, armoede en sociale uitsluiting; langdurige zorg, jeugdzorg en maatschappelijke ondersteuning; en de productiviteit en kwaliteit van publieke diensten. De invalshoek is vooral sociologisch en econometrisch; kwantitatief onderzoek staat centraal, maar dit wordt frequent aangevuld met andere instrumenten, zoals focusgroepen en expertmeetings. In dit werkprogramma richt de sector zich op vier zwaartepunten:

1) *Arbeid*. Naast de periodieke rapportages over de vraag- en aanbodzijde van de arbeidsmarkt onderzoekt de sector actuele beleidsvragen zoals flexibilisering, de onderkant van de arbeidsmarkt in 2020 en *burnout*.

2) *Zorgconsumptie en sociale zekerheid*. Binnen dit zwaartepunt kijken we onder andere naar ziekteverzuim, arbeidsongeschiktheid en arbeidsdeelname van mensen met gezondheidsbeperkingen. Ook worden onderzocht welke effecten uitgaan van veranderingen in de zorg (o.a. versobering huishoudelijke hulp) en wat de achtergronden zijn van de kostenstijging bij de voorzieningen voor verstandelijk gehandicapten.

3) *Inkomen, participatie en integratie*. Nagegaan wordt hoe het inkomen in Nederland is verdeeld en in de leefsituatie doorwerkt. In aanvulling op de vaste rapportages wordt onder verdieping gezocht door na te gaan welke mechanismen achter armoede en sociale uitsluiting schuilgaan.

4) *Interglocaal*. Intersectoraal onderzoek naar productiviteit en effectiviteit op gemeentelijk, nationaal en internationaal niveau. Hierbij wordt een koppeling gelegd met de aanstaande decentralisaties in het sociaal domein (WMO, Participatiewet, Jeugdzorg) en de ontwikkeling van de Nederlandse verzorgingsarrangementen in landenvergelijkend perspectief in kaart gebracht.

DOORLOPENDE PROJECTEN

Monitor samenhangen WMO en AWBZ

Deze monitor brengt de ontwikkelingen van de uitgaven, de prijzen, de eigen bijdragen, en het gebruik van WMO- en AWBZ-voorzieningen op gemeenteniveau in kaart. Tevens wordt gekeken naar verklarende factoren, de doelmatigheid (kosten per product), en de mogelijkheden tot substitutie van voorzieningen. De nulmeting is in 2013 gestart en zal in 2014 worden afgerond. *In opdracht van VWS.*

Modellerings jeugdzorg

Het SCP ontwikkelt een verklaringsmodel voor de gemeentelijke verschillen in kosten van jeugdzorg per kind, op basis van gegevens uit 2011. Het onderzoeksinstituut Cebeon benut dit bij de opstelling van een model om de beschikbare middelen uit het Gemeentefonds te verdelen; beide modellen worden onderling afgestemd. In het verdeelmodel worden uitsluitend verklarende factoren opgenomen die tijdig beschikbaar, goed meetbaar en niet-beïnvloedbaar zijn. De uitkomsten van het verdeelmodel 2011 worden gerapporteerd in de Meicirculaire Gemeentefonds 2015. Samen met Cebeon zal ook nazorg worden verricht om de resultaten aan belanghebbenden toe te lichten. Daarna zal in een nieuw project een verdeelmodel op basis van kosten per kind in 2012 worden ontwikkeld, waarvan de uitkomsten zullen worden opgenomen in de Meicirculaire 2016. Over de resultaten van dit project zal het SCP ook afzonderlijk publiceren, deels via fact sheets. *In opdracht van VWS.*

Arbeidspanels

Sinds 2010 beheert het SCP twee langlopende panels, waarmee ontwikkelingen aan de vraag- en aanbodzijde van de arbeidsmarkt in kaart worden gebracht. Het arbeidsaanbodpanel bestaat sinds 1985 en is een tweejaarlijks onderzoek onder ongeveer 5.000 werkenden en niet-werkenden. Het vraagpanel wordt sinds 1989 iedere twee jaar afgenomen bij ca. 2.000 bedrijven met vijf of meer werknemers. In 2014 verschijnen nieuwe edities van Vraag naar Arbeid (gegevens 2011/2012) en van Aanbod van Arbeid (gegevens 2012/2013). *In opdracht van SZW, BZK, VWS, EZ*

Armoedesignalement

Vanaf 2010 publiceren SCP en CBS gezamenlijk het Armoedesignalement. De editie-2014 bevat de trends in (langdurig) arme huishoudens en personen sinds 2000, uitgesplitst naar een aantal achtergrondkenmerken.

Sociale uitsluiting in Nederland

Het SCP heeft een meetinstrument voor sociale uitsluiting ontwikkeld. Hierbij wordt gekeken naar de materiële deprivatie, sociale participatie, sociale rechten en normatieve integratie van de bevolking. In 2012 is de nieuwste versie van dit meetinstrument voorgelegd aan een landelijke steekproef. Dit maakt het mogelijk vast te stellen hoeveel mensen sociaal uitgesloten zijn, en welke bevolkingsgroepen een verhoogd risico lopen. Over de uitkomsten zal begin 2014 worden gerapporteerd. Daarna zal worden bezien op welke wijze het instrument kan worden ingezet voor periodieke monitoring van sociale uitsluiting in Nederland.

Veranderende verzorgingsarrangementen

In dit project wordt eerst een landenvergelijkende typologie ontwikkeld van institutionele veranderingen die zich de afgelopen 20 jaar op de arbeidsmarkt en in de sociale zekerheid hebben voorgedaan. Deze wordt vervolgens gekoppeld aan de resultaten die in OESO-landen zijn geboekt in termen van de arbeidsdeelname, de armoede en het welbevinden.

Rapportage ziekteverzuim, arbeidsongeschiktheid en *arbeidsdeelname*

In 2012 bracht het SCP 'Belemmerd aan het werk uit', de derde editie van een periodieke studie in samenwerking met CBS, TNO|Arbeid en UWV. Ze gaat na hoe het ziekteverzuim, de arbeidsongeschiktheid en de arbeidsdeelname van mensen met gezondheidsbeperkingen zich ontwikkelen. In 2014 wordt een nieuwe editie gepubliceerd, die de gevolgen van de economische recessie ('Ziek in crisistijd') als verbindend thema zal hebben.

Burnout

In dit project wordt met behulp van de panelgegevens van het Arbeidsaanbodpanel nagegaan wat het effect is van *burnout* op de loopbaan van werknemers. Ook wordt op basis van de Cohortstudie Sociale Innovatie (CSI) in kaart gebracht wat de relatie is tussen 'het nieuwe werken' en burnout-verschijnselen. Voor het laatste onderdeel wordt samengewerkt met TNO|Arbeid en de Radboud Universiteit Nijmegen. De uitkomsten worden tevens als artikel in een wetenschappelijk tijdschrift uitgebracht.

De prestaties van de publieke sector in internationaal perspectief

In 2015 zal, mede op verzoek van het ministerie van BZK, een nieuwe en meer uitgebreide versie verschijnen van de studie *Comparing Public Sector Performance*. Deze kan onder meer als input dienen tijdens het Nederlandse EU-voorzitterschap in de eerste helft van 2016. *Co-financiering BZK*.

Maten voor gemeenten-nieuwe stijl

Eind 2013 is de laatste editie van het project 'Maten voor gemeenten' op basis van het lopende contract verschenen. In overleg met BZK wordt nagegaan op welke wijze het project en de eraan ten grondslag liggende dataverzameling de komende jaren zal worden voortgezet. *Co-financiering BZK*.

NIEUWE PROJECTEN

De onderkant van de arbeidsmarkt in 2020

In deze studie brengen SCP en CPB gezamenlijk in kaart hoe de arbeidsmarkt zich in de nabije toekomst kan ontwikkelen. In verband met de participatiedoelstellingen van het kabinet is gekozen voor een peildatum in 2020. Er worden enkele macro-scenario's ontwikkeld, die op verschillende wijze doorwerken in de werkgelegenheid, werkloosheid en lonen van mensen met uiteenlopende opleidingsniveaus. De micro-analyse toont hoe dit doorwerkt bij kwetsbare groepen aan de onderkant van de arbeidsmarkt. Bij het laatste ligt het accent op de ontwikkeling van onbestendige arbeid ('precarious employment') en van armoede onder werkenden. *In opdracht van SZW*.

Verdeelmodel bijstandsuitkeringen

De middelen die beschikbaar zijn voor het inkomensdeel van de Wet Werk en Bijstand worden aan gemeenten toegekend via een zogenoemd objectief verdeelmodel. In dit project wordt nagegaan of de methodiek kan worden verbeterd door toepassing van multiniveau-analyse, een techniek die in het Verenigd Koninkrijk tot meer robuuste resultaten bleek te leiden. Hierbij wordt zowel gekeken naar de huidige situatie als naar die na invoering van de Participatiewet, waarin WWB, Wajong en WSW op zullen gaan. *In opdracht van SZW.*

Meer tijdelijke of meer permanente armoede?

Volgens sommige wetenschappers is armoede in moderne samenlevingen een voorbijgaand verschijnsel dat voortkomt uit incidentele persoonlijke omstandigheden (echtscheiding, kortdurende werkloosheid). Anderen benadrukken juist het structurele karakter ervan: armoede is niet tijdelijk en geïndividualiseerd, de moderne verzorgingsstaat werkt het bestaan van een langdurig arme onderklasse in toenemende mate in de hand. Dit probleem is ook beleidsmatig relevant. Als armoede overwegend incidenteel blijkt, is de urgentie om dit probleem aan te pakken minder groot; maar als armoede vooral permanent is krijgen veel mensen te maken met afnemende reserves en problematische schulden, en kunnen zij mogelijk in een neerwaartse spiraal belanden. De huidige recessie vergroot het belang van dit thema, dat goed kan worden onderzocht op basis van het langlopende Inkomenspanelonderzoek.

Aanbod van formele zorg en gebruik van informele arrangementen

In vervolg op een beschrijvend rapport over het zorggebruik in een aantal Europese landen dat het SCP eind 2013 uitbrengt wordt in dit onderzoek een verklarend model ontwikkeld. Gepoogd wordt het informeel zorggebruik te verklaren vanuit het aanbod van formele zorgvoorzieningen en de preferenties van de mensen ten aanzien van formele zorg. Op deze wijze wordt duidelijk waarom in sommige landen relatief veel informele zorg wordt ontvangen en in andere landen weinig. Dit kan ook een indicatie geven van de mogelijkheden en restricties waar Nederland mee te maken kan krijgen bij de voorgenomen 'participatiesamenleving'.

Kostenstijging in de zorg voor verstandelijk gehandicapten

In 2013 bracht de studie *Lasten onder de loep* de achtergronden van de groeiende kosten voor de zorg aan verstandelijk gehandicapten in kaart. In deze follow-up wordt op verzoek van het ministerie van VWS aanvullend onderzoek uitgevoerd naar de oorzaken van de groei. Naast een kwantitatieve analyse heeft de studie ook een kwalitatieve component (expertmeetings) en een internationaal vergelijkende component. *In opdracht van VWS.*

Gevolgen van de versoering van de huishoudelijke hulp

Het SCP onderzoekt al jaren het langdurig zorggebruik van personen met gezondheidsproblemen. Voor mensen met huishoudelijke hulp van de thuiszorg gaat er in de komende jaren veel veranderen, omdat gemeenten gekort worden op hun wmo-budget. Wie deze gebruikers zijn is onduidelijk. Zijn dat de alleroudsten of mensen met een laag inkomen? Ook is onbekend in hoeverre de thuiszorggebruikers afwijken van degenen met een zelf betaalde werkster of van personen die van mantelzorgers huishoudelijke hulp krijgen.

Het AVO stelt ons in staat om hun kenmerken in kaart te brengen en te onderzoeken wie mogelijk met de maatregel te maken krijgen. *In opdracht van VWS.*

3 Participatie, Cultuur en Leefomgeving (PCL)

Civil society en publieke opinie

De sector Participatie, Cultuur en Leefomgeving (PCL) verricht veel onderzoek op het gebied van de civil society (maatschappelijke en politieke betrokkenheid, participatie in verenigingen en lossere vrijwillige verbanden, vrijwilligerswerk, maatschappelijk middenveld en non-profitsector) en de publieke opinie (opvattingen over maatschappelijke kwesties en morele vraagstukken, sociaal en institutioneel vertrouwen, houdingen tegenover politiek en bestuur, beleidsvoorkeuren). Disciplinair heeft dit onderzoek vaak een politicologische invalshoek.

Leefsituatie en leefomgeving

Het onderzoek naar de leefsituatie krijgt vooral gestalte in veelomvattende metingen die zich lenen voor vergelijking in de tijd, van bevolkingsgroepen en van gebiedsentiteiten (met name gemeenten en kleinschaliger). De leefomgeving komt uitgebreider aan bod in onderzoek op het vlak van wonen, wijken, sociale veiligheid, vitaliteit van dorpen en natuurbeleving). Diverse onderzoeken hebben een sterk ruimtelijke invalshoek (hoe zijn waarden en gedrag ruimtelijk verankerd en wat verklaart plaatselijke verschillen?).

Identiteit en cultuur

Zwaartepunten daarnaast zijn analyses van de betrokkenheid bij kunst en cultuur en onderzoek naar veranderingen op religieus gebied. Daarbij gaat het zowel om voorstellingen van het hogere in het eigen leven en de samenleving als om het cultiveren van gemeenschapszin en participatiepatronen.

Nieuwe maatschappelijke verbanden en scheidslijnen

De informalisering van maatschappelijke verbanden en de vorming van nieuwe vormen van sociale verbondenheid en vrijwillige samenwerking zijn dwarsdoorsnijdende thema's. Hiervoor is eind 2013 een sectorbreed ontwikkelingsproject met de titel 'Oud en nieuw wij' gestart. In samenwerking met de WRR wordt een verkenning van cultureel scheidslijnen gemaakt. In het Sociaal en Cultureel Rapport 2014 wordt hier ook aandacht aan besteed.

DOORLOPENDE PROJECTEN

Wmo-evaluatie

De tweede evaluatie van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) is het meest omvangrijke project van PCL, in samenwerking met ZET. Het is gestart in 2011 en wordt in de eerste helft van 2014 afgerond met een eindrapport. Het onderzoek wordt uitgevoerd in opdracht van het ministerie van VWS en betreft de werking van de wet in de gemeentelijke praktijk. Opnieuw op verzoek van VWS start in de loop van 2014 de derde Wmo-evaluatie. Belangrijke onderwerpen zullen daarin de veranderingen in de Wmo zijn en de herziening van de langdurige

zorg alsook de relatie met diverse decentralisatieoperaties in het sociale domein. Net als in de huidige evaluatie zal een combinatie van kwalitatief en kwantitatief onderzoek worden ingezet om in de kennisbehoefte van het ministerie en het veld te voorzien. Ook worden de mogelijkheden verkend van een brede monitoring van ontwikkelingen in het sociale domein, waar in de toekomst naast de Wmo ook de Jeugdwet en de Participatiewet hun invloed zullen doen gelden. *In opdracht van VWS.*

Continu Onderzoek Burgerperspectieven (COB)

In 2014 wordt dit onderzoek, op verzoek van het ministerie van AZ, voortgezet volgens het stramien van 2013: in het tweede en vierde kwartaal een uitgave met een thema en gebaseerd op kwartaalenquête en focusgroepen, in het eerste en derde kwartaal een verkorte uitgave zonder thema en met een kleine 'terugbelronde' onder geënquêteerden. Buiten de vier kwartaaluitgaven om zullen in 2014 verdiepende analyses verschijnen en zal het COB-materiaal in andere SCP-publicaties worden gebruikt. In 2014 zal het SCP ook een bundel over het COB uitbrengen met analyses van ontwikkelingen in publiekszorgen en gewenste politieke prioriteiten in de afgelopen vijf jaar en van enkele specifieke onderwerpen, zoals de achtergronden van politiek vertrouwen en de verschillen in mediagebruik. Deze studie doet het SCP op eigen initiatief en is een vervolg op twee eerdere verdiepende studies. *In opdracht van AZ.*

Sociale staat van het platteland (SSP)

In dit onderzoeksprogramma op verzoek van het ministerie van EZ zullen in 2014 een essay over natuurparticipatie en een publicatie over de sociale vitaliteit van dorpen worden uitgebracht. Daarnaast wordt begonnen met een algemene publicatie als vervolg op de *Dorpenmonitor* van 2013, te verschijnen in 2015. In het najaar van 2014 zal ook opnieuw een enquête plaatsvinden onder bewoners van een landelijk representatieve steekproef van kleine dorpen in Nederland. Ook deze replicatiestudie zal in het najaar van 2015 in een rapportage uitmonden. *In opdracht van EZ.*

Maatschappelijke organisaties opnieuw in beeld

In de lijn van eerdere publicatie over grote maatschappelijke organisaties – *Landelijk verenigd* (2005) en *Maatschappelijke organisaties in beeld* (2008) – zal in 2014 een nieuwe trendpublicatie verschijnen met aandacht voor o.a. de effecten van informalisering en internet, en voor drie traditioneel belangrijke spelers op het maatschappelijk middenveld, waarvan het belang de laatste decennia tanende lijkt: vakbonden, religieuze instellingen en politieke partijen.

Religieuze veranderingen in Nederland

In 2014 zal opnieuw worden gepubliceerd over recente ontwikkelingen in de religiositeit zoals die naar voren komen uit institutionele tellingen en bevolkingsenquêtes, in aansluiting op de eerdere rapporten *Godsdienstige veranderingen in Nederland* (2007) en *Zwevende gelovigen* (2011). Een onderwerp voor nadere beschouwing is, evenals in het hiervoor genoemde project, informalisering, c.q. het fungeren van informele groepen binnen en rond kerkelijke organisaties.

Nederland en zijn bureaus

Internationale vergelijkingen spelen een steeds grotere rol in maatschappelijke en politieke discussies. Eén van de bronnen om daar uitspraken over te doen is het

European Social Survey (ESS), een tweejaarlijkse enquête over attitudes, percepties en waarden van mensen. Het SCP is vanaf de start van dit onderzoek – de eerste enquêtes vonden plaats in 2002 – betrokken bij de internationale opzet en uitvoering van dit onderzoek. Dat gebeurt met medefinanciering door de EU. In 2014 publiceert het SCP op basis van zes metingen van het ESS (2002-2012) en op eigen initiatief een rapport dat Nederland in Europees perspectief plaatst. De nadruk ligt op kwaliteit van leven en op oordelen over maatschappelijke kwesties. Na de eerste publicatie zal worden nagegaan of er behoefte is aan herhaling en of daarbij voorzien kan worden in meer specifieke kennisvragen vanuit politiek en beleid.

Cultuur

In de SCP-reeks Het culturele draagvlak, gemaakt op verzoek van OCW, verschijnen in 2014 twee publicaties over de culturele belangstelling van de Nederlandse bevolking op basis van de Vrijtijdsomnibus 2012. Begin 2014 verschijnt een beknopt overzicht van culturele belangstelling in den brede (bezoek aan kunsten en erfgoed alsook beoefening amateurkunst). Eind 2014 volgt een rapport dat dieper ingaat op de belangstelling voor het culturele erfgoed, zowel bezoek aan erfgoed als beoefening van erfgoedactiviteiten omvattend. *In opdracht van OCW.*

NIEUWE PROJECTEN

Sociale innovatie en de 'derde sector'

Het SCP is partner in een door de EU (Framework 7) gefinancierd project over het sociale innovatievermogen van organisaties in de 'derde sector', met name non-profits en organisaties in de sfeer van de sociale economie (coöperaties, *social enterprises*). Het onderzoek start in 2014 en zal drie jaar duren. Er zal onder meer vergelijkend onderzoek worden gedaan naar de omvang en structuur van de sector en naar vernieuwingen in het vrijwilligerswerk. Het SCP is hoofdverantwoordelijke voor een vergelijkend onderzoek van nieuwe initiatieven die bijdragen aan *community development*. Dit onderzoek zal aansluiten op eerder SCP-onderzoek naar informele groepen, burgerparticipatie en het Wmo-evaluatieonderzoek naar ondersteuningsinitiatieven.

De last van onveiligheidsgevoelens

Dit project focust op de gevolgen van onveiligheidsgevoelens. In welke mate betekent angst voor slachtofferschap een dagelijkse belasting? Is het van invloed op hoe men zich voelt en op hoe men zich gedraagt? Data zijn verzameld in onderzoek voor de Emancipatiemonitor 2012. De gegevens zijn rijker dan die van de Veiligheidsmonitor maken het mogelijk te kijken naar de samenhang met persoonskenmerken, waaronder weerbaarheid en stressgevoeligheid. Analyse hiervan is beleidsrelevant omdat het kabinet in de komende periode een afname van de algemene onveiligheidsgevoelens met 10% ten doel heeft gesteld. Het onderzoek zal in 2014 worden afgerond. Er is nog overleg met het ministerie van V&J over zwaartepunten.

Natuur en milieu

Deze verkenning van de sociale en culturele aspecten van Natuur en milieu (i.h.b. voedsel, energie, mobiliteit en natuurbeleving) is bedoeld als start van een onderzoekslijn met betrekking tot duurzaamheid naar de Duurzaamheidsmonitor van Planbureaus en CBS. Voorzien is in een kleine publicatie in 2014, die ook als

doel heeft om in kaart te brengen waar kennisgaten en beleidsmatige kennisbehoefte bestaan. Daarnaast zal een essay worden afgerond over de sociale betekenis van tuinen en tuinieren in Nederland, vooral met het oog op sociale interacties en cohesie.

Culturele scheidslijnen

Het SCP werkt mee aan een door de WRR gestart adviestraject over sociale scheidslijnen in Nederland. Er zal in 2014 in ieder geval een gemeenschappelijke verkenning worden uitgebracht van culturele scheidslijnen, dat wil zeggen van veelomvattende groepsverschillen in waardeoriëntaties, maatschappijpercepties en politieke houdingen. Daarnaast zal ook worden bijgedragen op het vlak van sociaal-economische scheidslijnen, zo mogelijk in samenhang met het Sociaal en cultureel rapport 2014.

Morele kwesties: Euthanasie

In 2014 zal een kleine publicatie verschijnen over opvattingen over euthanasie: hoe heeft de publieke opinie in Nederland zich ontwikkeld en verschilt ze van die in andere landen, wat zijn de belangrijkste achtergronden van verschillen in mening en, als belangrijkste vraag, welke overwegingen hebben mensen bij hun meningsvorming? Voor dat laatste zijn in het onderzoek Culturele veranderingen in Nederland 2010/'11 en 2012/'13 open vragen voorgelegd over de aanvaardbaarheid van euthanasie in concrete situaties.

4. Onderwijs, Minderheden en Methodologie (OMM)

Binnen de sector Onderwijs, Minderheden en Methodologie wordt beleidsgericht empirisch onderzoek uitgevoerd naar vraagstukken in het onderwijs, de positie van etnische en seksuele minderheden en er wordt methodologisch onderzoek verricht naar de kwaliteit van de dataverzameling.

ONDERWIJS

De expertise van de sectie Onderwijs van OMM ligt op het terrein van stelselkwesties, schoolloopbanen, bestuurlijke vraagstukken, en de positie van verschillende actoren in het onderwijs (ouders, leraren, schoolbesturen). Het meeste onderzoek beperkt zich niet tot een sector (po, vo, mbo of ho), maar heeft een sector-overstijgende focus.

Bij de keuze van thema's voor de komende periode is de beleidsactualiteit eveneens richtinggevend, en wordt deels voortgebouwd op eerder door het SCP verricht onderzoek. Er zijn binnen het onderwijsonderzoek drie onderzoeklijnen te onderscheiden: 1) doorstroom in het onderwijs, 2) onderwijskwaliteit en 3) evaluatieonderzoek.

Doorstroom in het onderwijs

Binnen de onderzoeklijn doorstroom zal in 2014 worden gestart met de studie *Switchen en stapelen in het onderwijs*. Het betreft een kwantitatief en kwalitatief onderzoek naar inefficiënte, of zo men wil: niet-reguliere schoolloopbanen in het vo, mbo, hbo en ho.

Doel van het onderzoek is zicht krijgen op de mate waarin de verschillende avo-beroeps-omwegen in het onderwijs worden bewandeld, wat de omwegstudent kenmerkt, en welke kosten en baten het voor de omwegstudent met zich meebrengt. Voor het kwantitatieve deel zal gebruik worden gemaakt van beschikbare cohort- en longitudinale onderzoeksgegevens (gegevens van DUO, bestandsstatistieken van het CBS, gegevens van de Inspectie van het Onderwijs, mogelijk ook van internationaal vergelijkend onderzoek). Daarnaast zal een kwalitatief onderzoek plaatsvinden bestaand uit een bronnenonderzoek naar de redenen en motieven van switchen en stapelen.

Onderwijskwaliteit

Leraren staan centraal in het vraagstuk van onderwijskwaliteit. In het project *De goede leraar* willen we vaststellen welke leraren onder welke voorwaarden bijdragen aan kwalitatief goed onderwijs. Het onderzoek richt zich op docenten in het vo en mbo. Het betreft een reviewstudy naar wat er bekend is over specifieke eisen die gesteld worden aan leraren in het vo en mbo voor kwalitatief goed onderwijs in deze sectoren. Wat maakt een leraar goed? Het onderzoek bevat tevens een empirische component waarin het onderwijsveld (directies, docenten, lerarenopleidingen en aanstaande leraren zelf) wordt geraadpleegd over de professionalisering(s-eisen).

Bekostiging voortgezet onderwijs

De uitgaven voor voortgezet onderwijs zijn sinds het eind jaren van de jaren negentig aanzienlijk toegenomen. De laatste jaren zijn er niettemin signalen dat scholen in het voortgezet onderwijs niet rondkomen met hun middelen. In het project 'bekostiging voortgezet onderwijs' brengen we in kaart hoe inkomsten, uitgaven en financiële positie van de sector zich heeft ontwikkeld sinds het eind van de jaren negentig. Voor de totale sector wordt in kaart gebracht hoe de financiële middelen en de inzet van personeel en materieel zich verhouden tot de ontwikkeling van het aantal leerlingen. Daarbij inventariseren we ook de beleidsmaatregelen achter veranderingen in inkomsten en uitgaven. Met een analyse van verschillen tussen schoolbesturen onderzoeken we welke factoren van invloed zijn op de inkomsten, uitgaven en financiële positie van schoolbesturen. Een belangrijke vraag daarbij is waarom sommige schoolbesturen financieel weten rond te komen, en andere schoolbesturen niet. Het onderzoek wordt uitgevoerd op verzoek van de Algemene Rekenkamer en bouwt voort op eerder SCP-onderzoek naar de ontwikkeling van de productiviteit in de quataire sector.

Evaluatie-onderzoek naar de werking van onderwijsbeleid

Binnen het ministerie van OCW blijft de focus gericht op evidence-based beleid. Er lopen op dit moment gesprekken met het ministerie voor uitvoering van evaluatieonderzoek naar de werking van maatregelen in het onderwijs. De onderwerpen die worden verkend richten zich onder meer op het bevorderen van excellentie in het onderwijs, het opleidingsaanbod in het MBO, de integrale kindcentra en de cultuureducatie. Daarbij komen de verbanden tussen onderwijs, arbeidsmarkt, cultuur en zorg aan bod.

MINDERHEDEN EN LEEFSITUATIE

Onder de noemer Minderheden wordt onderzoek gedaan naar positie van en beeldvorming over etnische en seksuele minderheden. Eerst lichten we het op handen zijnde onderzoek toe met betrekking tot migratie en integratie; daarna volgt het onderzoek dat in 2014 is voorzien met betrekking tot homo-emancipatie en acceptatie.

Onderzoek naar migranten

Binnen het SCP-onderzoek naar migranten zijn vier hoofdlijnen te onderscheiden. De eerste lijn betreft het integratieonderzoek. Dat is feitelijk de rode draad van het migrantenonderzoek van de afgelopen twintig jaar. Een tweede onderzoekslijn, die de laatste jaren tot ontwikkeling is gekomen, betreft onderzoek onder de arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa en, in het kielzog daarvan, onderzoek naar migratie (en de relatie met integratie), onze derde onderzoekslijn. Onderzoek naar discriminatie is de vierde onderzoekslijn.

Integratie

Begin 2014 verschijnt het eerstvolgende *Jaarrapport Integratie 2014* waarin we ons volledig richten op de arbeidsmarktpositie van migranten in de huidige economische recessie. (Op verzoek van de Directie Integratie en Samenleving van het ministerie van SZW). In aansluiting op dit jaarrapport zal rond de zomer van

2014 ook een studie verschijnen (op verzoek van SZW) over *arbeidsmarktbeleid ten behoeve van migranten*. Dit betreft een kwalitatieve studie waarin we verkennen welke – succesvolle – maatregelen er door bedrijfsleven en gemeenten zijn genomen om de arbeidsmarktpositie van migranten te verbeteren.

Belangrijke bron voor het jaarrapport zijn steeds geweest onze specifieke minderhedensurveys (vanaf 1988 de SPVA onderzoeken, sinds 2006 de SIM onderzoeken). In 2014/2015 is voorzien in een nieuw *SIM-survey*. De bedoeling is deze uit te voeren onder personen van Turkse, Marokkaanse, Surinaamse, Antilliaanse, Poolse en Somalische komaf (N = ca. 1000 per etnische groep). Ook is vanuit het ministerie van SZW een offerteverzoek ingediend om de komende vier jaar in het kader van het jaarrapport integratie jaarlijks een *verdiepende themastudie* te verrichten over nader te bepalen integratiethema's. Een eerste studie is voorzien eind 2014.

In 2014 wordt gerapporteerd over een longitudinaal surveyonderzoek naar *integratieprocessen van recente migranten*. De afgelopen jaren is in het kader van het Norface migratieprogramma Europees geld beschikbaar gesteld voor onderzoek in vier landen (Nederland, Duitsland, Engeland en Ierland. In Nederland zijn recente migranten uit Turkije, Marokko, Polen, Bulgarije, Suriname en de Antillen in het onderzoek opgenomen. Eind 2014 draagt het SCP bij aan een internationale publicatie waarin voor verschillende indicatoren van integratie wordt gezien hoe de integratie zich in de eerste jaren na migratie ontwikkelt en of en hoe verschillen tussen de verschillende migrantengroepen in de deelnemende landen kunnen worden verklaard.

In het kader van een NWO Middelgrootsubsidie zijn fondsen verworven om dit onderzoek voort te zetten en migranten uit Turkije, Polen en Bulgarije een derde en vierde keer te interviewen. Tevens is voorzien in een vers panelonderzoek onder nieuwe migranten uit Turkije, Polen, Bulgarije en Spanje (*het New Immigrant Survey to the Netherlands, NIS2NL*). Het survey gaat in het najaar van 2013 van start en loopt door tot 2018 (personen worden vier keer iedere 15 maanden geïnterviewd, totale looptijd is 6 jaar). Beide projecten (Norface en NWO Middelgroot) vinden plaats in samenwerking met de Radboud Universiteit en de Universiteit Utrecht. Het Norface project heeft daarnaast een aantal universitaire partners uit de deelnemende landen.

Arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa

In 2011 publiceerde het SCP een studie over recent gemigreerde Polen in Nederland. Poolse migranten zijn inmiddels veruit de grootste groep migranten die jaarlijks Nederland binnen komen en hun migratie nam een vlucht na de uitbreiding van de EU naar het oosten. We baseerden ons voor deze eerste studie op gegevens verzameld in het kader van een survey onderzoek onder nieuwe groepen (het SING-onderzoek). In 2013 volgde een tweede studie waarin recent gemigreerde Polen en Bulgaren onder de loep werden genomen (*Nieuw in Nederland*). Deze migranten worden in het kader van het eerder genoemde panelonderzoek door de tijd gevolgd.

In de zomer van 2014 is een tweede publicatie voorzien over de *Polen en Bulgaren* gebaseerd op de tweede golf van het panelonderzoek (op verzoek van SZW). We bekijken daarin enerzijds hoe de integratie verloopt van degenen die in Nederland zijn gebleven en anderzijds kijken we naar verschillen tussen degenen

die blijven en degenen die inmiddels terug zijn naar het herkomstland. In deze onderzoekslijn richten we ons enerzijds ook op integratie en integratieprocessen, maar anderzijds ook meer op de aard van de migratie vanuit de MOE-landen (Midden-en Oost-Europese landen) en het verblijfsperspectief van de recent gemigreerde MOE-landers. Een belangrijke vraag is of deze groepen op grote schaal in Nederland zullen blijven of niet.

Migratie

Het SCP heeft tot nu toe vooral zijdelings onderzoek gedaan naar migratie en migratieprocessen. Dit was met name voorzien in de periodieke rapportages over integratie, waarin steeds verslag werd gedaan van de stand van zaken met betrekking tot migratie. In het voorjaar van 2014 verschijnt een rapport over *huwelijksmigranten*. Het onderzoek richt zich op huwelijksmigranten afkomstig uit uiteenlopende herkomstgroepen, hun beweegredenen voor komst en hun leefsituatie in Nederland. Aandacht gaat uit naar de reden van migratie, de rol van het (veranderde) beleid en de push- en pullfactoren vanuit het herkomstland. Dit onderzoek is uitgevoerd op verzoek van het ministerie van SZW.

Daarnaast wordt in het kader van een proefschrift onderzoek gedaan naar de positie van vluchtelingengroepen in Nederland, met specifieke aandacht voor het thema *transnationalisme*. Dit promotietraject loopt vanaf 2011 (samenwerking met de Erasmus Universiteit Rotterdam). Het proefschrift verschijnt naar verwachting medio 2015). Doordat we meer aandacht zijn gaan besteden aan arbeidsmigranten is ook de interesse en kennis over migratie binnen Europa toegenomen.

Discriminatie

De uitkomsten van een grootschalig bevolkingsonderzoek naar *ervaren discriminatie* (op verschillende gronden: etniciteit, religie, leeftijd, beperking, geslacht en seksuele voorkeur) zal eind 2013/begin 2014 verschijnen. Dit onderzoek is uitgevoerd op verzoek van het ministerie van SZW.

Homo-emancipatie en acceptatie

Op verzoek van de minister van OCW doet het SCP in de periode 2012-2015 onderzoek naar de acceptatie en positie van homoseksuele, biseksuele, lesbische en transgender (LHBT) personen. Binnen dit kader worden diverse deelonderzoeken uitgevoerd. In 2013 zijn rapporten verschenen over de homo-acceptatie in diverse Europese landen en over de positie van LHB-werknemers.

In het kader van het monitor-project onder LHBT-personen wordt de actuele stand van zaken met betrekking tot *LHBT jongeren* in kaart gebracht: hoe ziet hun leefsituatie er anno 2014 uit en wat vinden Nederlandse jongeren eigenlijk van homoseksualiteit? Hierover zal waarschijnlijk in 2014 of anders begin 2015 worden gepubliceerd.

Een pilotstudie - die eind 2014 zal verschijnen - moet daarnaast duidelijk maken op welke wijze onderzoek kan worden gedaan naar *LHBT ouderen*. Deze verkenning is bedoeld als voorbereiding op een groter onderzoek onder deze categorie in 2015.

In het najaar van 2014 verschijnt een beknopte rapportage over de *houding van de Nederlandse bevolking t.o.v. LHBT personen*. Daartoe wordt gebruikgemaakt

van data van een Intomart-peiling en van de Culturele Veranderingen onderzoeken.

Het ministerie van OCW heeft het verzoek gedaan om vast te stellen of er aanleiding is om bij *intersekse personen* beleid te gaan voeren gericht op emancipatie en acceptatie. Deze beknopte verkenning is in het voorjaar van 2014 gereed.

Een geringe acceptatie van homoseksualiteit en homoseksuelen lijkt zich in Nederland vooral voor te doen bij (orthodoxe) religieuze groepen. Op verzoek van het ministerie wordt een inventariserend onderzoek uitgevoerd dat op grond van bestaande kwantitatieve bronnen een beeld geeft van de *homo-acceptatie in religieuze kringen*. Daarbij gaat het zowel om migranten als autochtone Nederlanders. Dit onderzoek komt voor de zomer van 2014 uit.

METHODOLOGIE

Het SCP zet zich in om de kwaliteit en integriteit van onderzoeksdata en rapporten te waarborgen. Dat houdt in dat bij de voorbereiding van een project de vraag centraal staat of met de te verzamelen (of reeds beschikbare) data de onderzoeksvragen beantwoord kunnen worden. Het SCP maakt gebruik van kwalitatieve data (bijv. focusgroepen) en kwantitatieve data (veelal surveys). Bij de opzet van nieuwe surveys wordt vooraf bezien hoe de steekproef moet worden getrokken en hoe groot deze moet zijn, hoe de risico's van non respons kunnen worden geminimaliseerd en hoe de respondenten het best kunnen worden ondervraagd. Gedurende het onderzoeksproces verschuift de aandacht naar de keuze van analysemethoden en de juiste toepassing hiervan. Bij het rapporteren is het van belang de resultaten van de analyses zo helder mogelijk te presenteren, zonder de lezer te overspoelen met methodologische details, maar met vermelding van de nodige aannamen en voorbehouden. Voor de verzamelde data geldt dat deze worden opgeslagen zoals ze bij het SCP binnenkwamen, dat alle bewerkingen reproduceerbaar moeten zijn, en dat waar mogelijk derden de data kunnen gebruiken voor verder onderzoek.

De sectie Methodologie levert ondersteuning en geeft advies op deze terreinen en levert daarmee een belangrijke bijdrage aan het kwaliteitsbeleid van het SCP. Tevens doet de sectie Methodologie zelfstandig methodologisch onderzoek naar de kwaliteit van de dataverzameling.

Veel van het SCP-onderzoek is gebaseerd op door het CBS verzamelde en ter beschikking gestelde gegevens. Daarnaast laat het SCP zelf ook enkele grote surveys uitvoeren, in toenemende mate in samenwerking met het CBS. Gegevens over sport- en cultuurdeelname worden vanaf 2012 verzameld in het VrijeTijdsOnderzoek (VTO). In 2013 zijn gegevens beschikbaar gekomen van het VTO, het onderzoek Culturele Veranderingen in Nederland en de SCP Leefsituatie-Index, en van het Tijdbestedingsonderzoek, alle verzameld door het CBS. In 2014 volgen nieuwe publicaties gebaseerd op deze gegevens, met bijdragen vanuit de sectie Methodologie.

In 2011 begon het SCP in samenwerking met CentERdata (universiteit Tilburg) aan een pilot om na te gaan of het mogelijk is sociaal-wetenschappelijk onderzoek via smartphones uit te voeren en te experimenteren met de extra functionaliteiten

die een smartphone als dataverzamelinginstrument biedt. In september 2013 is de dataverzameling afgerond. Er is inmiddels gerapporteerd over de methodologische voor- en nadelen van onderzoek met behulp van smartphones. In 2014 volgt een vergelijking van de resultaten met het reguliere tijdsbestedingonderzoek.

Medewerkers van de sectie Methodologie maken deel uit van het Core Scientific Team van het European Social Survey, waarin meer dan dertig landen participeren. Het ESS maakt op veel terreinen een vergelijking tussen landen mogelijk op het gebied van attitudes en opvattingen, zoals veiligheid, vertrouwen, sociale cohesie en sociale zekerheid. In 2013 zijn gegevens beschikbaar gekomen op het terrein van "Personal and Social Well-being" en "Europeans' understandings and evaluations of democracy"; in 2014 wordt gestart met de zevende ronde van deze studie, met ditmaal modules op het terrein van "Attitudes towards immigration and their antecedents" en "Social inequalities in health and their determinants". Ten behoeve van het ESS houdt het SCP zich verder o.a. bezig met onderzoek naar non respons, en naar de relatie tussen landelijke gebeurtenissen, zoals gerapporteerd in de pers, en antwoorden op survey-vragen. In 2014 zullen de afrondende werkzaamheden worden verricht aan een proefschrift over de methodologie van het minderhedenonderzoek. Centraal hierbij staan de representativiteit van de steekproef en de kwaliteit en vergelijkbaarheid van de antwoorden op surveys.